

Eindadvies

Hogeschool voor de Kunsten Utrecht

24 oktober 2016

1. Inleiding

De Reviewcommissie (hierna commissie) heeft kennisgenomen van:

- de prestatieafspraken zoals vastgelegd in de beschikking van 3 november 2012,
- de rapportage van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (hierna HKU) van juni 2016 over voornoemde prestatieafspraken van 3 november 2012 in het jaarverslag 2015, en
- de door de HKU verschaft aanvullende informatie na het gesprek van 8 september 2016, d.d. 13 september 2016.

De commissie heeft op 8 september 2016 een gesprek gevoerd met het College van Bestuur van de HKU. Naar aanleiding van vragen van de commissie heeft de HKU de rapportage toegelicht.

In dit advies geeft de commissie – op basis van de schriftelijke informatie en het gevoerde gesprek – haar oordeel over de resultaten van bovengenoemde afspraken. In dit advies komen achtereenvolgens aan de orde:

- het oordeel van de commissie over de geboekte resultaten voor de in 2012 ten aanzien van profilering en valorisatie geformuleerde ambities;
- het oordeel van de commissie over de geboekte resultaten voor de in 2012 ten aanzien van onderwijskwaliteit en studiesucces geformuleerde ambities;
- het eindadvies van de commissie aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

De commissie merkt op dat zij het voorstel voor de prestatieafspraken van de HKU in 2012 als 'zeer goed' beoordeelde. In 2012 heeft de HKU ambities geformuleerd voor de verplichte indicatoren bij onderwijskwaliteit en studiesucces. Bijlage 1 bevat een overzicht van de realisatie in 2015.

2. Profilering en valorisatie

2.1 Onderwijs

Onderwijsdifferentiatie

De HKU presenteert haar profiel als drie pijlers: kunsten, media en de ontwikkelende beroepspraktijken in de creatieve industrie. De uitvoering van het sectorplan Kunstopleidingen (KUO) was een belangrijke ambitie in de prestatieafspraken van de HKU. Als gevolg van de beoogde terugdringing van het aantal bachelorstudenten in de sectoren muziek en beeldende vorming kwam nog meer nadruk te liggen op individuele differentiatie en selectie aan de poort dan voordien al het geval was. Verder wordt in diverse opleidingen de lat hoger gelegd door aanpassing van afstudeereisen en -procedures.

De laatste jaren ligt de nadruk van de HKU op het ontwikkelen van een portfolio van bekostigde masteropleidingen die een sterke positie kunnen innemen in het Nederlandse

accreditatiestelsel. Haar eerdere samenwerking op het gebied van masteropleidingen met de Britse Open University wordt daarbij langzamerhand afgebouwd, al worden de contacten met de Britse OU en andere hogeronderwijsinstellingen in het Verenigd Koninkrijk wel aangehouden, nu echter vooral met het oog op internationalisering.

De kwalitatieve en kwantitatieve afspraken uit het sectorplan KUO, Focus op toptalent, heeft de HKU, zoals zij vermeldt, op alle punten uitgevoerd. Het gaat daarbij onder meer om vermindering van instroom in de muziek- en fine arts-richtingen, herverkaveling van afstudeerrichtingen met de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten en de Hanzehogeschool, alsmede om participatie in landelijke overlegplatforms rond KUO en de topsector creatieve industrie.

Andere onderdelen van onderwijsdifferentiatie verkeren, volgens de informatie van de HKU, in beginstadia van uitvoering, maar zijn nog niet compleet doorgevoerd. De HKU vermeldt in dit opzicht initiatieven ten aanzien van minoren en Associate degree-opleidingen, excellentietrajecten voor bachelorstudenten, internationalisering, verbeterde selectie bij kunstopleidingen (in 2015 zijn pilots uitgevoerd), verbeterde verbinding met vooropleidingen, en afstand-, online- en leven lang leren-onderwijs.

Onderwijsaanbod

Ten tijde van de prestatieafspraken ambieerde de HKU haar onderwijsaanbod te ontwikkelen in relatie tot de aanscherping van haar profiel, waarbij ze tevens beoogde aan te sluiten bij de topsector creatieve industrie en bij de regionale arbeidsmarkt.

De HKU rapporteert dat haar profiel in de laatste jaren is aangescherpt door een herschikking van de opleidingen in schools, met bijbehorende inhoudelijke aanpassingen van de curricula van diverse opleidingen. Met name de opleiding Bachelor Arts and Economics heeft in 2015 een geheel nieuw profiel gekregen met een voor studenten beduidend verbreed eerste jaar. Om de aanwas van studenten in deze studie in goede banen te leiden heeft de HKU toestemming gekregen om studenten te selecteren voor deze opleiding.

Met betrekking tot het onderwijsaanbod in de eerste cyclus in de HKU merkt de commissie op dat geen grote wijzigingen in aantallen of benamingen van opleidingen plaatsvinden, maar dat diverse wijzigingen in curricula worden doorgevoerd om tot eenduidiger bachelorprofielen te komen. Naast de herziening van Arts and Economy heeft Muziek en Technologie een verbreding van het eerste jaar ondergaan, terwijl in Games en Interacties juist een splitsing heeft plaatsgevonden.

Op het niveau van de tweede cyclus constateert de commissie dat de meest opvallende vernieuwing de ontwikkeling is van de interdisciplinaire, HKU-brede Master Crossover Creativity, die in het collegejaar 2015/16 van start is gegaan en die gekoppeld wordt aan een excellentietraject in de bachelorfase (ingående 2016), terwijl voor de toekomst een even brede bacheloropleiding overwogen wordt.

2.2 Onderzoek en valorisatie

Zwaartepuntvorming

De commissie constateert dat de HKU in haar prestatieafspraken nadrukkelijk aansluiting zocht bij de topsector Creatieve Industrie en met de regionale arbeidsmarkt. Daaraan

geeft de hogeschool uitdrukking onder andere door middel van haar deelname aan het Centre of expertise (CoE) U Create – penvoerder is de Hogeschool Utrecht – en door middel van de vier interne expertisecentra, die in de hogeschool veel effect sorteren. Het CoE verzorgt onderzoek maar ook bijvoorbeeld interne en externe trainingen, met nieuwe aanpakken van creatieve didactiek. Het Expertisecentrum Onderzoek en Innovatie fungeert als spil van de internationaliseringsactiviteiten in de HKU op het terrein van (onderzoekgericht) onderwijs en onderzoek. Ditzelfde centrum ondersteunt tevens al het onderzoek en de lectoraten in de HKU. Het onderzoek in de HKU is sterk gekoppeld aan de lectoraten. In recente jaren zijn eerdere lectoraten afgelopen en vervangen door vijf nieuw geformuleerde opdrachten voor nieuwbenoemde lectoren die direct met de interne expertisecentra samenhangen. De nieuwe lectoren zijn hun taken in 2015 en 2016 begonnen. Twee van hen zijn internationaal geworven, wat tegelijkertijd de toenemende internationalisering '@home' van de HKU moet benadrukken.

De commissie stelt vast dat de HKU in diverse internationale onderzoeksprojecten participeert. Zo zijn lectoren en docenten betrokken bij twee Horizon 2020-projecten (CREA en JamToday) en bij een ander door de EU gefinancierd project (Assam).

Het is voor de commissie nog te vroeg om de resultaten van de nieuwe lectoraten te beoordelen, maar zij ziet dat de HKU haar onderzoek versterkt en focust. De commissie constateert tevens dat de HKU daarbij uitvoering geeft aan aanbevelingen van de Validatiecommissie Kwaliteitszorg Onderzoek, die stelde dat de ontwikkelpunten op het gebied van onderzoek in de HKU, net als in vele andere hogescholen, vooral lagen in de organisatie en ondersteuning van het onderzoek.

De HKU benadrukt de groeiende en positieve uitstraling die uitgaat van de hernieuwde lectoraten op het onderwijs.

Valorisatie

De HKU legde de nadruk in de prestatieafspraken op de afstemming van het onderwijs op de zich voortdurend ontwikkelende beroepspraktijken in de creatieve industrie. De ontwikkeling van cross-overopleidingen op master- en bachelorniveau is daarvan een duidelijk uiting, evenals de CREA Summer Academy. Als maatregel die het grootste aantal studenten bereikt, ziet de HKU in dit licht echter haar harmonisering van de onderwijsroosters, zodat studenten meer gelegenheid hebben om uit de volle breedte van het HKU-onderwijsaanbod een multidisciplinair leertraject te kiezen. Ook internationalisering van het onderwijs neemt een belangrijke plaats in dit opzicht in. Daarnaast geeft de participatie in het Centre of expertise U Create aansluiting op de medische praktijk en het onderzoek in het UMCU.

Het HKU Expertisecentrum Creatief Ondernemerschap bouwt voort op eerdere, extern gefinancierde initiatieven voor ondernemerschap onder studenten (en alumni) van de HKU. Het Expertisecentrum ondersteunt de ontwikkeling van een ondernemende leeromgeving in de gehele hogeschool. Deze interne activiteiten zijn gekoppeld aan de extern gerichte visie op ondernemerschap van de HKU, waarbij de deelname van HKU in onder andere het topteam Creatieve Industrie, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, Platform Creatieve Industrie, Economic Board Utrecht en Gooi- en Vechtstreek, U-Create en de Nationale Wetenschapsagenda uitmondt in samenwerkingen op gebied van onderwijs en onderzoek met strategische partners als het UMC Utrecht, Hilversum Media Campus, TivoliVredenburg en Dutch Game Garden.

Met het oog op de ondernemerszin van studenten neemt de HKU deel aan een internationale, sinds 2015 door het Horizon 2020-programma ondersteunde zomerschool, de CREA Summer Academy.

2.3 Voortgang ten aanzien van profilering, zwaartepuntvorming en valorisatie

De commissie constateert samenvattend dat de HKU haar specifieke profiel ziet als opgebouwd uit drie pijlers: kunsten, media en de ontwikkelende beroepspraktijken in de creatieve industrie. Het organiseren van onderwijs en onderzoek op basis van deze drie pijlers is een omvangrijke operatie geweest in de afgelopen jaren, waarbij onder andere de faculteitsstructuur is omgezet naar *schools* en meer lectoren zijn aangesteld met nieuwe opdrachten. De commissie constateert dat de HKU zich tegelijkertijd gesteld zag voor de uitdagingen om het sectorplan voor de kunstensector alsmede de andere ambities van de prestatieafspraken te realiseren.

De commissie constateert dat de kwantitatieve en kwalitatieve afspraken uit het sectorplan alle zijn bereikt. De commissie waardeert het dat de HKU, meer dan diverse andere KUO-instellingen, actief is in Europese onderzoeksprojecten. Voor wat betreft valorisatie ziet de commissie belangrijke aanzetten, al acht zij de visie van de HKU nog niet geheel uitgekristalliseerd.

3. Onderwijskwaliteit en studiesucces

3.1 Kwaliteit en excellentie

De HKU koos als indicator van de kwaliteit van het onderwijs de tevredenheid van studenten met hun studie in het algemeen, zoals gemeten in de Nederlandse Studenten Enquête (NSE). De HKU streefde ernaar het reeds hoge gemiddelde van 3,8 te laten stijgen tot 3,94. Dit is vrijwel gelukt (3,90).

De HKU rapporteert over de volgende maatregelen die zij heeft genomen met het oog op de verbetering van de onderwijskwaliteit. In vervolg op haar analyse van de uitkomsten van de NSE besteedt de hogeschool extra aandacht aan de minder goed scorende thema's. Zo heeft HKU in 2015 veel energie gestoken in het verbeteren van de communicatie naar studenten. Het feit dat op alle thema's de beoordeling in de laatste jaren significant is verbeterd terwijl het responspercentage op de NSE is toegenomen, ziet de HKU als signaal van voortgaande kwaliteitsverbetering.

De commissie stelt vast dat de nu behaalde hoogte van studententevredenheid zeer goed vergelijkbaar is met die in andere hogescholen voor de kunsten die dezelfde indicator gebruiken. De commissie onderstreept dat de HKU deze verbeteringen heeft bereikt ondanks de voor studenten onrustige periode met onder andere verhoogde kwaliteitseisen, curriculumherzieningen en diverse grootscheepse verhuizingen.

Conclusie

De commissie concludeert dat de HKU haar ambitie ten aanzien van de studenttevredenheid vrijwel heeft gerealiseerd. De commissie beoordeelt, alles overwegende en na toelichting door de instelling, de resultaten ten aanzien van het aspect kwaliteit en excellentie als positief.

3.2. Studiesucces

De HKU rapporteert ten aanzien van studiesucces de volgende resultaten. Met betrekking tot het bachelorrendement van herinschrijvers bij dezelfde instelling na C+1 (nominale studietijd + één jaar) was de ambitie van de HKU om de situatie van 2011 (77,1%) te verbeteren naar 80% in 2015. In de periode sinds 2012 steeg het rendement enkele jaren lichtelijk maar daalde daarna weer enigszins en in 2015 kwam het uit op 76,6%. De HKU had zich voorgenomen de uitval onder studenten in het eerste jaar terug te dringen van 25,6% naar 24,4%. Over de gehele hogeschool gemeten is de uitval echter gestegen naar 27,7%.

De switch van studenten naar andere studierichtingen binnen de HKU tijdens het eerste jaar is gestegen van 1,0% naar 1,4%, terwijl de ambitie was dit niet verder te laten stijgen dan tot 1,23%.

De HKU rapporteert daarmee zowel voor uitval en switch als voor rendement resultaten die achterblijven bij de ambities.

De commissie constateert dat de HKU twee factoren aandraagt voor het niet-behalen van haar hoge ambitie met betrekking tot rendement. Ten eerste heeft zij bij een groot aantal opleidingen de afstudeereisen en -procedures aangescherpt. Het onderwijs is in vrijwel alle studierichtingen in de laatste jaren grondig vernieuwd. Ten tweede noemt zij – volgens haar waarschijnlijk zwaarderwegender – een externe factor die naar haar mening het bereiken van de gestelde ambitie heeft beïnvloed, namelijk de afschaffing van de 'langstuderendenmaatregel' in oktober 2012.

Ten aanzien van de hoger uitgekomen uitval wijst de HKU vooral naar de studierichting Art and Economics. Waar in de overige bachelorstudies de uitval is teruggedrongen tot 22,9% (beter dan was beoogd), is in de opleiding Art and Economics de uitval de laatste jaren sterk toegenomen. Bovendien is die studierichting in studentenaandeel in dezelfde periode gegroeid van 20% naar 24%, zodat ze zwaarder meeweegt in het hogeschool-gemiddelde van de indicator. De HKU heeft inmiddels decentrale selectie ingesteld om voor deze studie, de enige in de HKU die niet onder het KUO-regime valt voor wat betreft de toelatingen, de toestroom kwantitatief en kwalitatief onder controle te brengen.

Verder heeft de HKU in de afgelopen jaren verregaande verbeteringen doorgevoerd in curriculum, docentencorps en huisvesting van de opleiding Art and Economics.

Voor wat betreft de overschrijding van de ambitie met betrekking tot switch voert de HKU aan dat het percentage op zeer kleine aantallen is gebaseerd: het gaat om twee studenten (elf in het laatste jaar van de periode, terwijl bereiken van de ambitie maximaal negen vereiste).

De commissie heeft de volgende overwegingen ten aanzien van de bovenstaande factoren. De commissie stelt vast dat het niet behalen van de ambitie voor uitval inderdaad met name ligt aan de ene studierichting die niet, zoals de hogeschool gewend is, haar studenten kan selecteren. De commissie acht het redelijk om de curriculumveranderingen in Art and Economics te zien als een geval van verhoging van de kwaliteitseisen, waardoor in de overgangsjaren een hogere uitval verklaard zou kunnen worden. Een vergelijkbare situatie van relatief hoge uitval in de enige niet-selectieve studierichting doet zich voor bij een andere hogeschool voor de kunsten. De commissie stelt ook vast dat de HKU vele maatregelen heeft genomen om de situatie in Art and Economics om te buigen.

Ten aanzien van switch constateert de commissie dat de gemiddelde switch over de laatste vier jaren op circa 1,0% ligt, aanzienlijk lager dan de gestelde grens van 1,4%.

Het kleine verschil met de ambitie in 2015 acht de commissie dan ook niet van groot belang.

De commissie stelt verder het volgende vast: de ambitie voor rendement is weliswaar niet behaald, maar de in 2015 bereikte waarde wijkt slechts in zeer beperkte mate van de streefwaarde af. De uitgangssituatie van de HKU met betrekking tot het rendement in vergelijking met andere hogescholen voor de kunsten was gemiddeld. De ambitie om het rendement aanzienlijk te doen stijgen vindt de commissie bij geen andere kunst-hogeschool terug. Het in 2015 gerealiseerde bachelorrendement in de HKU is hoog voor het hbo en is goed vergelijkbaar met waarden die andere hogescholen voor de kunsten bereiken.

Conclusie

De commissie concludeert dat de ambities ten aanzien van switch en uitval niet zijn gerealiseerd en dat die voor bachelorrendement vrijwel is gerealiseerd. Niettemin beoordeelt de commissie, alles overwegende en na toelichting door de instelling, de resultaten ten aanzien van het aspect studiesucces als positief.

3.3 Maatregelen met betrekking tot onderwijsintensiteit, docentkwaliteit en indirecte kosten

De HKU rapporteert ten aanzien van maatregelen met betrekking tot onderwijsintensiteit, docentkwaliteit en indirecte kosten de volgende resultaten. De norm voor intensiteit van het onderwijs in het eerste jaar is dat geen voltijd bacheloropleiding minder dan twaalf contacturen per onderwijsweek aanbiedt. Die indicator heeft de HKU in 2015 behaald. Zij had in de prestatieafspraken een aanvullende indicator gesteld waarbij de lat hoger lag dan de landelijk overeengekomen norm, namelijk gemiddeld 14,2 contacturen per week. Ook deze zelfopgelegde norm heeft de HKU ruimschoots gehaald.

Voor wat betreft het aandeel van docenten met een master- of doctorsgraad beoogde de HKU dit percentage te doen toenemen van 40,3% in 2011 naar 53,5% in 2015. Het percentage is weliswaar gestegen, maar niet verder dan tot 49%. Omdat in het onderwijs in de kunsten praktijkdocenten van groot belang zijn, had de HKU voorgesteld om een aanvullende indicator op te nemen over alleen theoriëdocenten. Onder hen wilde de HKU het aandeel met master- of doctorsgraad laten stijgen van 64,7 naar 75,8%; de realisatie in 2015 bedroeg 80,0% en lag daarmee ruim boven de ambitie.

De derde indicator betreft de ratio tussen onderwijzend en overig personeel, als uitdrukking van het aandeel in de uitgaven van de hogeschool direct gericht op onderwijs. Hier had de HKU willen stijgen van 1,12 naar 1,34 maar zij slaagde erin verder te gaan tot 1,47. Ook heeft de HKU een facultatieve indicator in haar prestatieafspraken opgenomen betreffende de zuivere overhead (op basis van fte). De ambitie was om deze terug te brengen van 27,7% naar 24,4%. De uitkomst van 22,2% in 2015 is ruim beter dan deze streefwaarde.

De HKU stelt dat het voor de hand ligt om als gevolg van gewijzigde wettelijke omstandigheden de indicatoren rond docentkwaliteit en indirecte kosten in samenhang te bezien. De HKU heeft geanticipeerd op de aankomende wijzigingen en de langsepende onduidelijkheid omtrent de toekomstige arrangementen voor externe docenten door meer van deze parttime praktijkdocenten in dienst te nemen. Omdat praktijkdocenten minder vaak een – voor hen niet voor de hand liggend en voor hun praktijk veelal niet relevant – masterdiploma bezitten, daalt het aandeel hoger gediplomeerden en wordt de

streefwaarde voor de indicator docentkwaliteit niet behaald. Niettemin toont de hoge prestatie van 80% op de aanvullende indicator, berekend onder alleen theorievakdocenten, dat de HKU veel heeft gedaan om het aandeel docenten met een master- of doctorsgraad te laten toenemen. Tegelijkertijd stijgt met het in dienst nemen van wat voorheen freelance docenten waren het aandeel onderwijzend personeel, zodat de indicator voor indirecte kosten beter uitvalt.

De commissie constateert dat de veranderende wetgeving rond deeltijd- en gastdocenten inderdaad in alle KUO-instellingen het bereiken van de ambities rond docentenkwaliteit en indirecte kosten beïnvloedt. De HKU heeft hierin duidelijke keuzes gemaakt waardoor de ambitie ten aanzien van docentkwaliteit niet is behaald, maar die ten aanzien van indirecte kosten wel. Daarnaast stelt de commissie vast dat de aanvullende indicator voor docentkwaliteit berekend onder alleen theorievakdocenten ruimschoots de streefwaarde heeft bereikt.

Conclusie

De commissie concludeert dat de ambities ten aanzien van onderwijsintensiteit en indirecte kosten wel zijn gerealiseerd, die ten aanzien van de docentkwaliteit niet is gerealiseerd. Niettemin beoordeelt de commissie, alles overwegende en na toelichting door de instelling, de resultaten ten aanzien van het aspect maatregelen ter bevordering van onderwijskwaliteit als positief.

3.4 Aanvullende overwegingen

In aanvulling op bovengenoemde overwegingen wil de commissie wijzen op de volgende factoren. Naar het oordeel van de commissie toont de HKU aan, niet alleen via de verplichte maar ook via de vaak hoger gestelde of meer pertinent op de eigen doelstellingen gerichte facultatieve indicatoren met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs en het studiesucces, alsmede via andere hierboven vermelde verbeteringen van onderwijs en organisatie, dat zij zich sterk inzet voor de kwaliteit van het onderwijs in deze grootste hogeschool voor de kunsten van het land.

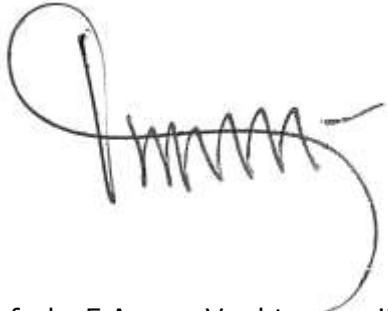
4. Advies aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

In verband met het vaststellen van de gevolgen, bedoeld in artikel 13, eerste lid, van het Besluit experiment prestatiebekostiging (Staatsblad 2012, 534) komt de commissie op grond van de beoordeling van de rapportage van de HKU tot het volgende advies aan de minister van OCW.

De commissie beoordeelt de resultaten ten aanzien van de verplichte indicatoren onderwijskwaliteit en studiesucces, wat betreft:

1. het aspect onderwijskwaliteit als positief,
2. het aspect studiesucces als positief, en
3. het aspect maatregelen als positief.

Namens de Reviewcommissie Hoger Onderwijs en Onderzoek,

A handwritten signature in black ink, consisting of a large initial 'F' followed by a series of loops and a final flourish.

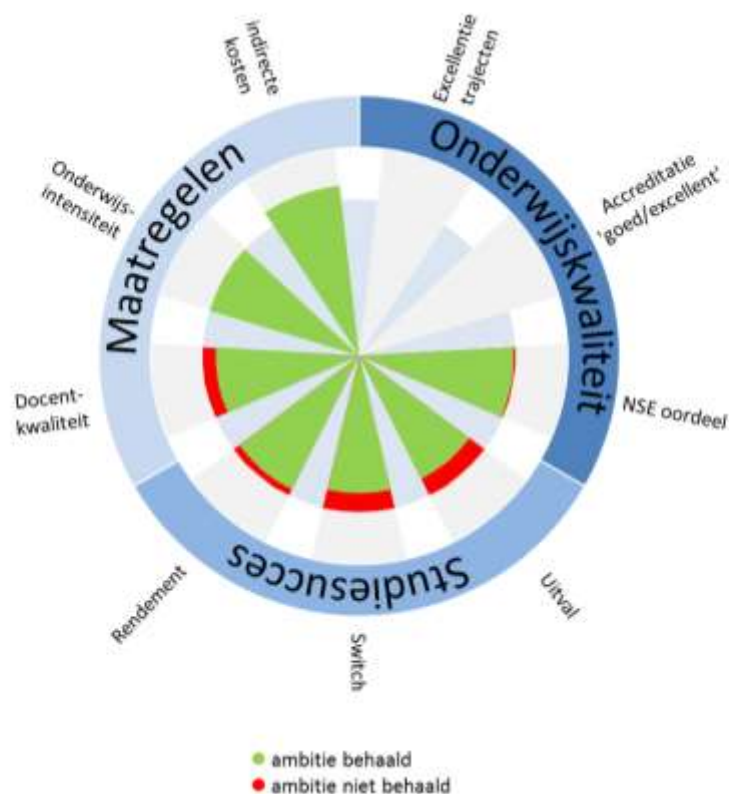
prof. dr. F.A. van Vught, voorzitter

Bijlage 1

Scores verplichte indicatoren onderwijskwaliteit en studiesucces

	nulmeting	ambitie	realisatie 2015
Uitval	25,6	24,4	27,7
Switch	1	1,23	1,4
Bachelorrendement	77,1	80,1	76,7
Studentoordeel (NSE)	3,8	3,94	3,9
Docentkwaliteit	40,3	53,5	49
Onderwijsintensiteit	11	0	0
Indirecte kosten; OP/OOP	1,12	1,34	1,47

Ratio realisatie 2015 en ambitie

In bovenstaande figuur wordt de realisatie op de verplichte indicatoren weergegeven in relatie tot de ambitie op die indicatoren. Als de realisatie de ambitie overstijgt is het segment groter dan de binnenste cirkel. Blijft de realisatie achter bij de ambitie dan kleurt het niet behaalde deel van de ambitie rood. Hoe groter het rode gedeelte hoe verder de realisatie relatief van de ambitie verwijderd is gebleven.